

Innehåll

Årsrapport 2024: Lättläst sammanfattning.....	2
Mänskliga rättigheter i Sverige 2023.....	2
Lika tillgång till rättigheter.....	2
Funktionsrätt – Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning behöver stärkas.....	4
Rättsstaten är viktig för demokratin.....	5
Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.....	8
Våra rekommendationer	9
Ta fram en ny strategi och handlingsplan för mänskliga rättigheter	10
Stärk det rättsliga skyddet för de mänskliga rättigheterna	10
Stärk domstolarnas politiska oberoende.....	10
Följ upp rekommendationerna från internationella organisationer bättre	11
Öka kunskapen och om mänskliga rättigheter	11
Vår verksamhet under år 2023	12
Rapporter, undersökningar och ställningstaganden.....	12
Dialog, samverkan och främjande	13

Årsrapport 2024: Lättläst sammanfattning

Institutet för mänskliga rättigheter ska varje år lämna en årsrapport till regeringen.

I årsrapporten ska vi berätta om vår verksamhet och vilken utveckling i samhället som vi har sett inom området mänskliga rättigheter.

Regeringen och riksdagen ska kunna använda årsrapporten i sitt arbete.

Rapporten ska också kunna hjälpa andra som arbetar för att öka respekten för mänskliga rättigheter i Sverige.

Det kan till exempel vara statliga myndigheter, regioner, kommuner eller civilsamhällsorganisationer.

Mänskliga rättigheter i Sverige 2023

I det här första kapitlet berättar vi om förändringar i Sverige under år 2023 som har påverkat de mänskliga rättigheterna.

En del förändringar har gjort de mänskliga rättigheterna starkare.

Andra förändringar har gjort de mänskliga rättigheterna svagare.

Vi tycker att vi ser att samhället håller på att utvecklas på ett sätt som oroar oss.

Vi berättar också om lagändringar, domar och beslut som kan påverka människors möjligheter att få sina rättigheter.

Lika tillgång till rättigheter

Det finns internationella regler som skyddar de mänskliga rättigheterna.

De handlar om att alla människor är lika mycket värda och har samma rättigheter.

Dessa regler finns också i Sveriges grundlagar. Trots det så är det vanligt att människor diskrimineras i Sverige. Det händer till exempel att en person som tillhör en viss grupp, har ett visst kön eller en funktionsnedsättning blir sämre behandlad än andra.

Hur någon bor eller hur mycket någon tjänar kan också påverka hur den personen kan delta i samhället, utbilda sig eller få vård.

Vissa grupper har svårare att få sina rättigheter

Vi tycker att personer med funktionsnedsättning behöver få ett starkare skydd mot diskriminering.

Afrosvenskar, romer och andra minoriteter i Sverige har svårt att få samma rättigheter som andra svenskar. Personer som inte har svenskt medborgarskap har också svårt att få sina rättigheter.

Vi har flera gånger talat om för regeringen att vi är oroliga för samernas rättigheter. Samerna är Sveriges urbefolkning och många samer arbetar med renar. Därför påverkas samerna både av att klimatet blir sämre och av att det byggs nya industrier och gruvor i norra Sverige.

Klimatförändringarna hotar nästan alla mänskliga rättigheter. Klimatförändringarna hotar också alla människor. Men det finns grupper som drabbas värre än andra. Det är till exempel personer med funktionsnedsättning, urbefolkningar och äldre personer.

Om uppvärmningen av planeten fortsätter kan det också påverka unga människor och deras barns framtid.

Under 2023 har vi pratat med företrädare för Sveriges minoriteter. Vi har sedan lämnat våra anteckningar till en avdelning inom Europarådet som har granskat Sverige.

De såg att Sverige inte är bra på att samla in information om olika grupper och att kontrollera att ingen diskrimineras på grund av sitt språk. De såg också att det behövs mer kunskap om minoriteters mänskliga rättigheter i Sverige.

Flyktingar, asylsökande och personer som har flytt från Ukraina har svårt att få samma rättigheter som andra i Sverige.

Under år 2023 har regeringen föreslagit flera utredningar och lagar som tillsammans kan göra rättigheterna ännu svagare för flyktingar och asylsökande. Det kan göra att de hamnar utanför samhället och blir mer utsatta.

Funktionsrätt – Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning behöver stärkas

Vi tycker inte att de regler som finns i funktionsrättskonventionen har genomförts tillräckligt i Sverige.

Vi ser att Sverige behöver utvärdera den totala effekten av Sveriges nuvarande system för

- utbildning
- individuellt och ekonomiskt stöd
- boende och sysselsättning.

Vi ser också att systemen kan komma att göra så att personer med funktionsnedsättning får svårare att bli en del av samhället.

Rättsstaten är viktig för demokratin

Under år 2023 var vi kritiska mot flera av regeringens förslag till lagar.

Vi tyckte att förslagen inte var bra för de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Tillsammans skulle de lagarna kunna göra att rättsstaten skulle bli svagare.

En rättsstat är ett land där det finns vissa regler.

Här är några exempel på sådana regler:

- Alla måste följa landets lagar.
Det gäller även polisen och myndigheterna.
- Alla människor ska behandlas lika.
- Regeringen får inte bestämma hur domstolarna dömer.
- En person som är misstänkt för ett brott ska alltid behandlas som oskyldig tills en domstol har dömt personen för brottet.

Många av förslagen handlar om nya lagar för att bekämpa brott.

Det var inte bara förslagen som vi tyckte hade problem.

Vi tyckte också att det gick för fort att utreda förslagen.

Det gjorde att utredarna inte hann arbeta med förslagen ordentligt.

Därför säger vi till regeringen att det är viktigt att följa de regler som styr hur lagar tas fram i Sverige.

Vi vill också att regeringen ska utvärdera hur

alla förslagen tillsammans påverkar

de mänskliga rättigheterna i det svenska samhället.

Demokratin behöver vara stark

Vi tycker att det är viktigt att den svenska demokratin är stark.

Men under år 2023 har regeringen föreslagit lagar som

vi tror skulle kunna skada demokratin och göra den svagare.

I Sverige ska det vara tillåtet att tycka

vad man vill om en religion.

Men det ska inte vara tillåtet att

säga hatiska saker om dem som
tror på religionen.

Vi har sagt ja till ett förslag att skriva in
ännu tydligare i grundlagarna att
domstolarna ska vara oberoende från makten.
Vi tycker dock att de ska vara ännu mer oberoende och
att arbetssättet med nämndemän ska utredas.
Vi har sagt nej till anonyma vittnen.

Staten ska se till att det är ordning i landet och att
människor får sina rättigheter.
Staten får dock inte göra vad som helst för att hålla ordning.
Vi vill betona att det är viktigt att tänka på
de mänskliga rättigheterna även när
man bekämpar brott.

Myndigheterna måste alltid ta hänsyn till
hur de mänskliga rättigheterna påverkas
på både lång och kort sikt.

Fredlig civil olydnad bör inte straffas hårt

Under år 2023 har personer dömts i domstol för att
de har deltagit i klimatprotester på vägar i rusningstrafik.
De har dömts för bland annat sabotage.

Vi vill påminna regeringen om att
det är viktigt att fredlig civil olydnad inte
ska dömas hårdare än nödvändigt.
Annars kan det påverka rätten att
mötas och att demonstrera.

Människor i häkte eller fängelse har rätt till sina rättigheter

Alla som sitter häktade eller i fängelse har
fortfarande rätt till sina mänskliga rättigheter.
Regeringen föreslår att fler ska få längre straff.
Men det blir lätt bråk om det finns för många i lokalerna,

och det blir svårt för de intagna att få vård och att hålla kontakt med sina familjer.

Under år 2023 sa vi nej till ett förslag om att barn mellan 15 och 17 år ska kunna dömas till fängelse i stället för till slutet ungdomsvård.

Oskuldskontroller och våld mot kvinnor

En offentlig utredning föreslog under år 2023 att det skulle bli brottsligt att kontrollera om en flicka är oskuld. Det tycker vi vore bra.

Vi har också sagt ja till ett förslag som ska göra det bättre för kvinnor som är utsatta för våld. Förslaget innebär att det ska bli lättare för kvinnorna att ta över ett hyreskontrakt och att skriva ett eget kontrakt på en lägenhet.

Försök att ändra en persons sexuella läggning eller identitet

En annan offentlig utredning undersökte om det skulle bli brottsligt med så kallade omvändelseförsök. Det innebär att någon försöker få någon annan att ändra sin sexuella läggning, sin könsidentitet eller sitt könsuttryck.

Utredningen tyckte inte att det skulle vara brottsligt. Vi tycker däremot att det är ett allvarligt brott.

Minskad rätt för vissa föreningar att träffas

Den 1 januari 2023 infördes en ändring i grundlagen. Den innebär att det går att minska rätten för vissa föreningar att träffas. Det handlar om föreningar som stödjer terrorism.

Det nya brottet kan dock också användas för att försvaga de mänskliga rättigheterna. Därför har både Lagrådet och FN kritiserat det.

Digitalisering och AI kan vara ett problem för många

Digitalisering och AI (artificiell intelligens) gör det lättare att bekämpa brott mot mänskliga rättigheter. Men samtidigt blir det också lättare att övervaka människor.

Vi gjorde en enkätundersökning år 2023. Deltagarna tyckte att digitaliseringen var det största hindret för personer med funktionsnedsättning att delta i samhället.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Vi ser att Sverige behöver göra mer för att färre ska diskrimineras i arbetslivet. Det behöver också göras mer för att stärka de mänskliga rättigheterna för de som utnyttjas på olika sätt.

Vi har bett FN att titta på om Sverige lever upp till sina skyldigheter att se till att alla får sina ekonomiska och sociala rättigheter

Alla har rätt till god hälsa

Olika grupper upplever sin hälsa på olika sätt. De har också olika nära till hälso- och sjukvård. Det finns till exempel brister i äldre personers rättigheter. Inte heller transpersoners vård och hälsa har varit bra. Från den 1 januari 2024 ska transpersoners utredning och behandling bli bättre och mer jämlik. Det ska inte spela någon roll var en person bor.

Alla behöver en bostad

Det har blivit fler personer i Sverige som inte kan hitta en bostad.
Det kan bero på deras ekonomi eller något annat.
En orsak är att Sverige har minskat på det sociala skyddsnetet.
Inflationen har dessutom gjort bidragen mindre värda.

Elevernas rätt till utbildning behöver stärkas

Ett av skolans uppdrag är att se till att alla elever får samma chans i livet.
Det ska inte spela någon roll varifrån de kommer eller var de bor.
Det här uppdraget klarar skolan snart inte längre.
Det kommer rapporter om diskriminering och trakasserier i skolan.
Vi vill att alla elevers rätt till utbildning ska stärkas.

Våra rekommendationer

I det här andra kapitlet berätta vi vad vi tycker att regeringen ska göra för att stärka de mänskliga rättigheterna.

Vi menar att regeringen och riksdagen måste skydda de mänskliga rättigheterna i Sverige.
De måste arbeta systematiskt och långsiktigt.

Arbetet ska utgå från att de mänskliga rättigheterna är

- generella, det vill säga att de gäller för alla, alltid och överallt
- odelbara, det vill säga att de hör ihop på så sätt att ingen av rättigheterna är viktigare än de andra
- ömsesidigt beroende av varandra, det vill säga att alla rättigheterna måste behandlas tillsammans.

Ta fram en ny strategi och handlingsplan för mänskliga rättigheter

Sverige behöver en ny strategi för mänskliga rättigheter.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Kontrollera hur den gamla strategin har fungerat. Har den förbättrat de mänskliga rättigheterna i Sverige?
- Ta fram en ny strategi och be riksdagen att besluta om den.
- Lägga till en handlingsplan i strategin så att myndigheterna vet vad de ska göra.

Stärk det rättsliga skyddet för de mänskliga rättigheterna

Sverige behöver se till att Sveriges lagar skyddar de mänskliga rättigheterna.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Kontrollera att svenska lagar stämmer med funktionsrättskonventionen och andra internationella konventioner.
- Se till att de lagar som de föreslår följer de krav som finns om hur lagar ska tas fram.
- Se till att det finns tydliga regler för att se till att lagförslag följer reglerna för mänskliga rättigheter.
- Se till att svenska domstolar och myndigheter får lära sig mer om vad Sverige har lovat att göra när det gäller mänskliga rättigheter.

Stärk domstolarnas politiska oberoende

Sveriges domstolar behöver bli mer oberoende från politikerna.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Införa en särskild bestämmelse i grundlagen som gör det tydligt att domstolarna inte får ta någons sida när de dömer och att politikerna inte får bestämma hur domstolarna dömer.

- Utreda hur domstolarna ska utse de nämndemän som är med och dömer.
De politiska partierna ska inte få vara med och bestämma.

Vi föreslår också att regeringen ska göra det tydligt hur Institutet för mänskliga rättigheter ska fungera.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Stärka vårt oberoende.
- Göra det tydligt hur medlemmarna i vår styrelse ska tillsättas och avsättas.
- Se till att vår finansiering blir långsiktig och tydlig.

Följ upp rekommendationerna från internationella organisationer bättre

Sverige behöver bli bättre på att ta hand om internationella rekommendationer.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Skapa en rutin för hur Sverige ska ta hand om rekommendationer från internationella organisationer.

Öka kunskapen och om mänskliga rättigheter

Alla i Sverige behöver lära sig mer om mänskliga rättigheter.

Vi föreslår att regeringen ska:

- Se till att alla som jobbar på myndigheter och i kommuner får lära sig mer om mänskliga rättigheter.
- Se till att alla människor i Sverige får veta mer om sina egna rättigheter och hur de kan kräva att få rätt till dem.

Vår verksamhet under år 2023

I det här sista kapitlet berättar vi om några viktiga saker som vi har gjort under år 2023.

Under år 2023 fick vi otydliga besked från regeringen. Under våren fanns det politiker som ville stänga vår verksamhet. Men när budgeten kom i september visade det sig att regeringen ville att vi skulle fortsätta vårt arbete.

Vi har fortsatt att bygga upp verksamheten och har skapat en organisation med tre enheter. Vi har anställt en chef till varje enhet. Vi har också anställt en koordinator. Vår direktör heter Fredrik Malmberg. Han började arbeta hos oss den 20 januari 2023.

Lagen säger att vi måste ha ett råd som hjälper oss. De ska dela med sig av sina erfarenheter av att arbeta med mänskliga rättigheter. I juni 2023 fick rådet 20 medlemmar.

Rapporter, undersökningar och ställningstaganden

Vi har under år 2023 skrivit rapporter och gjort undersökningar.

Vi lämnade vår årsrapport för år 2023 till regeringen den 3 april 2023.

Vi presenterade dessutom årsrapporten för en del av riksdagen.

Vi skickade den också till alla riksdagsledamöter.

Vi har undersökt vad människor i Sverige vet om mänskliga rättigheter.

Undersökningen gjorde vi i form av två enkäter. Resultatet berättade vi om i en rapport.

Vi ville veta två saker:

- Vet människor i Sverige hur de ska få rätt till sina rättigheter?
- Tycker människor i Sverige att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige?

Vi har också gjort undersökningar på särskilda teman.

Undersökningarna har handlat om

- äldres rättigheter
- judiska föreningars upplevelser av hat och hot
- islamiska föreningars upplevelser av hat och hot
- samers rättigheter när det gäller klimatomställningen.

Vi kommer att fortsätta undersökningarna under 2024.

Under år 2023 har vi samarbetat med andra organisationer.

Tillsammans har vi tagit fram rapporter som FN kan använda när de granskar Sverige.

Vi kommer att följa upp FN:s rekommendationer.

Dialog, samverkan och främjande

En av de viktigaste delarna i vårt arbete är att se till att olika organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter får träffas och lära känna varandra.

Vi arbetar med funktionsrättskonventionen

Vi har arbetat extra mycket med vårt uppdrag att bevaka att Sverige följer funktionsrättskonventionen.

Det har vi gjort tillsammans med andra organisationer.

Vi har också träffat organisationer som arbetar för att stärka rättigheterna för äldre och för några av de nationella minoriteterna.

Vi har också haft mycket kontakt med svenska myndigheter.

Vi sprider kunskap

Ett annat av våra uppdrag är att sprida kunskap om mänskliga rättigheter.

Därför har vi ordnat flera konferenser.

Vi har också skrivit pressmeddelanden och debattinlägg.

Dessutom har vi utvecklat vår webbplats.

Den 10 december år 2023 var det 75 år sedan

FN beslutade om mänskliga rättigheter.

Det firade vi med en kampanj för att sprida kunskap om de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Vi samarbetar med andra länder

Vi har arbetat internationellt under år 2023, och

har haft mycket kontakt med internationella organisationer.

Vi har också samarbetat med andra länders organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter i sina länder.

När FN:s särskilda rapportörer var på besök i Sverige

lämnade vi bidrag i flera olika arbetsgrupper.

Vi har också lämnat bidrag till Europarådets och EU-kommissionens granskningar av Sverige.